

แนวคิดอารยสถาปัตย์: นโยบายและแนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมี
ส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก
THE CONCEPT OF UNIVERSAL DESIGN: COMMUNITY PARTICIPATORY POLICIES
AND GUIDELINES FOR IMPROVING THE QUALITY OF LIFE OF THE ELDERLY:
A CASE STUDY OF THE ARANYIK TOWN MUNICIPALITY,
PHITSANULOK PROVINCE

วสันต์ ปวนปันวงศ์

Wasan Pounpunwong

สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Department of Political Science Faculty of Social Sciences and Local Development
Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand
Corresponding Author's Email: wasan.po@psru.ac.th

Received:2022-12-11

Revised:2022-12-21

Accepted:2022-12-24

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาถึงประเด็นนโยบายและแนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก ผ่านกรอบแนวคิดอารยสถาปัตย์ ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษได้จากการใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์ ทั้งนี้ ยังสังเคราะห์ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา โดยนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาตรวจสอบร่วมกันเพื่อที่จะจัดหมวดหมู่ข้อมูลและคัดเลือกข้อมูลที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สำหรับผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 3 กลุ่ม แต่ละกลุ่มใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนพื้นที่เทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ 1.กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ 2.กลุ่มภาคประชาชน 3.กลุ่มผู้สูงอายุ

ผลการศึกษาในงานวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นคือ 1. การดำเนินการของเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก มีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายและนโยบายโดยมุ่งส่งเสริมครอบครัวเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุในชุมชน โดยมีแนวคิดว่าการดูแลผู้สูงอายุต้องอาศัยความเข้าใจและความร่วมมือจากสมาชิกครอบครัวทุกคน ปัจจัยสำคัญที่จะดูแลผู้สูงอายุประสบความสำเร็จคือ ความร่วมมือระหว่างองค์กรภาครัฐ ชุมชน และครอบครัว 2. พื้นที่ของเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก ได้ให้ความสำคัญต่อแนวคิดอารยสถาปัตย์สำหรับสังคมสูงอายุ แต่ในการพัฒนานโยบายและใช้นโยบายในพื้นที่เป็นลักษณะของการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เช่น ส่วนงานจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สาธารณะสุข ชุมชน และภาคประชาชน เป็นต้น ทั้งนี้จาก ความสำคัญของสุขภาพ ความเพียงพอ และความปลอดภัย แต่ตามหลักแนวคิดของอารยสถาปัตย์เทศบาล เมืองอรุณภูมิ จังหวัดพิษณุโลกจำเป็นต้องพัฒนานโยบายและกำลังคนให้สามารถรองรับสังคมผู้สูงอายุใน อนาคต และ3.ชุมชนในพื้นที่เทศบาลเมืองอรุณภูมิ จังหวัดพิษณุโลกมีความร่วมมือกับเทศบาลเมืองอรุณภูมิ เป็นอย่างดีผ่านการเข้าร่วมประชุมประจำเดือนและเสนอประเด็นปัญหาด้านสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยให้ สอดคล้องกับการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะในงานวิจัย 1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์ คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ ชุมชนควรนำแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอารยสถาปัตย์ไปใช้ในการดำเนินพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับสังคม ผู้สูงอายุ 2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป คือ ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอารยสถาปัตย์สำหรับกลุ่ม คนอื่น ๆ เช่น ผู้พิการ หรือกลุ่มเปราะบางอื่น ๆ

คำสำคัญ: อารยสถาปัตย์; ผู้สูงอายุ; การมีส่วนร่วมของชุมชน; เทศบาลเมืองอรุณภูมิ; จังหวัดพิษณุโลก

Abstract

This study's goal is to examine the topic of community-participatory policies and guidelines for raising the standard of living for the elderly in a case study region of the Aranyik Town Municipality, Phitsanulok Province, using the universal design principle. The researcher used qualitative research techniques to present the study's findings. A questionnaire was the tool. There was also a synthesis of the data obtained from literature reviews and associated studies. In order to categorize and select the data that perfectly suited the study objectives, the researcher conducted content data analysis on the basis of data analysis. In Aranyik Municipality, Phitsanulok Province, the researcher was divided into three groups, each of which employed a particular approach to select community members, namely: 1) government officials, 2) civil society groups, and 3) the elderly.

These research's study findings are divided into the following three categories: 1) The implementation of the Aranyik Municipality, Phitsanulok Province has established legal and policy measures aiming to promote families to be caregivers for the elderly in the community, with the idea that caring for the elderly requires understanding and cooperation from members of the community's family. Collaboration between governmental agencies, local governments, and families is essential to providing successful elder care, 2) For an

elderly society, the Aranyik Municipality in Phitsanulok Province has emphasized the idea of civilization. However, it is inherent to the nature of the area's policy formation and policy implementation to integrate pertinent entities such province departments, local government organizations, public health organizations, communities, and the people sector, etc. This is because of how important safety, sufficiency, and health are. But in order to serve the aging society in the future, Aranyik Municipality, Phitsanulok Province, has to establish policies and workforce, in accordance with the concept of civil architecture, and 3) By attending monthly meetings and discussing environmental and housing issues that are relevant to the life of the elderly, the community in the Aranyik Municipality, Phitsanulok Province, has a solid working relationship with the municipality.

Among the research recommendations are: 1. The idea of civilized architecture development should be applied by relevant organizations and communities to community development in order to support the aging society. 2. The second study idea is that studies of civilization should be done for other groups, such as the disabled or other disadvantaged populations.

Keywords: Universal Design; The Elderly; Community Participatory; Aranyik Town Municipality; Phitsanulok Province

บทนำ

ว่าด้วยเรื่อง อารยสถาปัตย์ (Universal Design) หมายถึง เป็นการออกแบบ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานบริการต่าง ๆ และผลิตภัณฑ์ ให้สามารถรองรับคนทุกกลุ่มในสังคมได้อย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุ คนพิการหรือผู้ที่มีความสามารถในการใช้ชีวิตประจำวันที่แตกต่างกันไปด้วยข้อจำกัดทางร่างกาย หัวใจสำคัญของการออกแบบ คือ ความสะดวก ปลอดภัย เป็นธรรมชาติ และเท่าเทียม ทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวัน และในสถานที่ต่างไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างสถานที่ และ/หรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เป็นแนวคิดที่สร้างสรรค์เพื่อประโยชน์ส่วนรวม (Anumatrajakit, 2017) ซึ่งผู้วิจัยมีทรรศนะว่าอารยสถาปัตย์ควรได้รับการให้ความสำคัญโดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับเรื่องผู้สูงอายุซึ่งเกิดจากจัดวางโครงสร้างพื้นฐานสิ่งแวดล้อม และการออกแบบพื้นที่ที่เหมาะสมกับสำหรับสังคมสูงอายุในชุมชนทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท โดยเฉพาะในสภาวะวิถีชีวิตใหม่ (New normal)

ปัจจุบันโครงสร้างประชากรของประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เทคโนโลยีทางการแพทย์ที่ก้าวหน้ามากขึ้น ทำให้ประชากรมีอายุยืนขึ้น โครงสร้างประชากรจึงกำลังเคลื่อนเข้าสู่ “ภาวะประชากรผู้สูงอายุ (Population Aging)” ประกอบกับรูปแบบการใช้ชีวิตในปัจจุบันก่อให้เกิดการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังมากขึ้น ซึ่งถ้าไม่ได้รับการดูแลอย่างถูกต้องและเหมาะสมจะส่งผลให้เกิดความพิการได้ในอนาคต ฉะนั้นด้วยบริบทนี้จึงส่งผลให้จำนวนผู้สูงอายุและคนพิการซึ่งเป็นกลุ่มเปราะบางของไทยเพิ่มขึ้นในอัตราที่รวดเร็วจึงทำให้มีความจำเป็นต้องมีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับสำหรับผู้สูงอายุอย่างเท่าเทียม การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรดังกล่าวทำให้มีระยะเวลาสั้นในการเตรียมรองรับการดูแลผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี (Khowkachaporn, 2014) อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่า ปัจจุบันในภาคส่วนต่าง ๆ ทางสังคมได้มีความพยายามที่จะสร้างแนวทางการพัฒนาและให้ความสำคัญกับแนวคิดอารยสถาปัตย์เพิ่มมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของมาตรการทางกฎหมาย นโยบายที่สนับสนุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของภาครัฐ ที่ได้มีกรวางนโยบาย มาตรการต่าง ๆ เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ โดยการส่งเสริม ให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมและมีคุณภาพชีวิตที่ดีครอบคลุม 4 มิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และสภาพแวดล้อม มีการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติที่เน้นในเรื่องของการสร้างโอกาสและความเสมอภาค ตลอดจนการกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) กำหนดแนวทางการพัฒนา คือ การสร้างความเสมอภาคเพื่อรองรับสังคม สูงวัยอย่างมีคุณภาพ โดยมีกิจกรรมย่อยรองรับ คือ การสร้างโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรและ บริการทางสังคมอย่างเสมอภาค โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและการสร้างสภาพแวดล้อมและนวัตกรรมต่อผู้สูงอายุในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งในด้านการจัดบริการสุขภาพและสวัสดิการ สังคมอย่างบูรณาการ และการพัฒนาชุมชนที่มีศักยภาพและความพร้อมให้เป็นต้นแบบของการดูแลผู้สูงอายุเพื่อขยายผลไปสู่ชุมชนอื่น ตลอดจนการพัฒนาวัฒนธรรมในการใช้ชีวิตประจำวันสำหรับผู้สูงอายุโดยให้มีการผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมถึงรัฐธรรมนูญทุกฉบับของประเทศไทยได้ให้ ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเสมอภาคของบุคคล นอกจากนี้ยังมีแผน ประกาศ และคำสั่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

สำหรับพื้นที่เทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลกพื้นฐานของประชากรมีจำนวนผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปโดยเฉลี่ยในแต่ละอำเภอเกินร้อยละ 50 ของประชากรที่อาศัยอยู่จำนวนที่หนาแน่นดังกล่าวทางจังหวัดได้เล็งเห็นความสำคัญในการรับมือเตรียมพร้อมให้จังหวัดพิษณุโลกเป็นเมืองที่รองรับสังคมผู้สูงอายุโดยมีการจัดทำยุทธศาสตร์ 10 ปี สังคมสูงวัยทั้งในส่วนของจังหวัดและเทศบาลเมืองอรัญญิกที่มุ่งเน้นไปในด้านพัฒนาเมืองให้น่าอยู่โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ที่ 2 ว่าด้วยการปรับปรุงเมืองให้เกิดความน่าอยู่และการสร้างความภาคภูมิใจในพื้นที่ให้กับคนทุกกลุ่มทุกวัย เป้าหมายที่สำคัญ คือ การปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการอยู่อาศัยทั้งในด้านสิ่งแวดล้อมและอารยสถาปัตย์ อีกทั้งภายในเขตเทศบาลควรมีการพัฒนาและปรับปรุง โครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคที่เหมาะสม เช่น การเตรียมพร้อมรับมือกับสังคมผู้สูงอายุ การนำแนวคิดด้านอารยสถาปัตย์มาใช้ในการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ การบูรณาการระบบการ

ดูแลผู้สูงอายุ การพัฒนาความสามารถในการรองรับผู้สูงอายุ และการจัดทำระบบสารสนเทศเพื่อรองรับการจัดสวัสดิการสังคมและการดูแลทางการแพทย์สำหรับผู้สูงอายุ ด้วยเหตุนี้ จะเห็นได้ว่าจังหวัดพิษณุโลกและเทศบาลเมืองอรัญญิกมีการเตรียมความพร้อมในการการนำแนวคิดด้านอารยสถาปัตย์มาพัฒนาเพื่อตอบสนองสังคมผู้สูงอายุประกอบกับสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 สำหรับเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลกได้นำแผนการพัฒนาพื้นที่ชุมชนภายใต้สภาวะวิถีชีวิตใหม่ โดยการพัฒนาแบบการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งแวดล้อม และที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุให้มีความปลอดภัยเอื้อต่อการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จากจังหวัดมาดำเนินการโดยสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากกว่า 3,900 คน ประกอบกับจุดเด่นของเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลกที่มีการดำเนินการของท้องถิ่นที่เข้มแข็งและเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุ (The Aranyik Municipality, 2018)

ทั้งนี้ จากประเด็นดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยพบช่องว่างความรู้เกี่ยวกับการสร้างอารยสถาปัตย์ที่เหมาะสมในสังคมไทย ซึ่งจะเห็นได้ว่าการศึกษาในเรื่องการนำแนวคิดอารยสถาปัตย์ยังเป็นแนวคิดใหม่ โดยเฉพาะการนำแนวคิดดังกล่าวมากำหนดเป็นมาตรการและนโยบายภาครัฐ ยังเป็นการศึกษาที่จำกัด โดยพบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ศึกษาวิจัยในเรื่องของอารยสถาปัตย์ในสังคมไทย กรณีศึกษากลุ่มผู้สูงอายุ เช่น Anumatrajakit (2017) และ Khowkachaporn (2014) ซึ่งเป็นการศึกษาที่มีเฉพาะตัวหลักการนโยบายของภาครัฐ แต่ยังไม่มีการศึกษาว่าหลักการ มาตรการ ตลอดจนนโยบายภาครัฐที่กำหนดขึ้นมานั้น สามารถนำมาก่อให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนหรือไม่ นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาเรื่องของการสร้างความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อการจัดการการท่องเที่ยวตามแนวทางอารยสถาปัตย์ Thanopanuwat (2019) และการศึกษาในส่วนของนโยบายองค์กรเอกชน เรื่องอารยสถาปัตย์กับความรับผิดชอบต่อสังคมของรถไฟฟ้าบีทีเอส (BTS) ของ Iamsaad and Sornsupap (2017)

ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นสาเหตุที่ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาถึงสถานการณ์และแนวทางการพัฒนาประเด็นเกี่ยวกับนโยบายภาครัฐทั้งส่วนกลางและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนและออกแบบอารยสถาปัตย์โดยจัดวางโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งแวดล้อม และการออกแบบพื้นที่ที่เหมาะสมกับสำหรับสังคมสูงอายุในชุมชน ทั้งนี้ถือว่าองค์ความรู้เรื่องอารยสถาปัตย์ เป็นองค์ความรู้ที่มีความน่าสนใจในการศึกษาและเผยแพร่เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมไทยในภาพรวมและส่งผลให้เกิดการเสริมสร้างศักยภาพของผู้สูงอายุให้เกิดความยั่งยืนในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงประเด็นนโยบายและแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก ผ่านกรอบแนวคิดอารยสถาปัตย์

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยฉบับนี้ได้นำเสนอผลการศึกษามาจากการใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม แบบเร่งรัด (Expedited) โครงการวิจัยรหัส PSRU-EC 2022/022 เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2565 โดยประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเอกสาร หนังสือ และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รายงานการวิจัย หนังสือ ตำรา บทความวิจัยและวารสารทางวิชาการที่ได้รับการนำเสนอและตีพิมพ์เผยแพร่ เอกสารของภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลในเชิงนโยบายและกฎหมาย อาทิ รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ ราชกิจจานุเบกษา ประกาศกระทรวง แผนยุทธศาสตร์ทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) ผู้วิจัยลงพื้นที่สังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมในพื้นที่เทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก ทั้งนี้ การเก็บข้อมูลดังกล่าวมุ่งเน้นไปที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในงานวิจัยฉบับนี้การเข้าไปเก็บข้อมูลภาคสนามนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 3 กลุ่ม แต่ละกลุ่มใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ **1.กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ** ได้แก่ นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองอรัญญิก นายอำเภอ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผู้ว่าราชการจังหวัดพิษณุโลก และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดพิษณุโลก **2.กลุ่มภาคประชาชน** ได้แก่ ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยได้ออกแบบแนวคำถามการสัมภาษณ์ (Interview form) ตามประเด็นที่ศึกษาโดยจำแนกออกเป็นแนวคำถามการสัมภาษณ์ในแต่ละประเภทของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่กำหนดไว้ สำหรับแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ 1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับบริบททั่วไปของพื้นที่ เช่น พื้นที่เทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก มีสถานที่ที่ออกแบบ เช่น อาคาร ถนน บริการสาธารณะ เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุด้านสุขภาพในอนาคตหรือไม่ อย่างไร 2.การสัมภาษณ์เกี่ยวกับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย เช่น ท่านคิดว่าภาครัฐควรมีการส่งเสริมและให้ความสำคัญกับนโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุให้สามารถเข้าถึงการบริการและสิ่งสนับสนุนสำหรับการดำรงชีวิตประจำวัน ท่านคิดว่าภาครัฐควรเน้นนโยบายในเรื่องของโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งแวดล้อม และการออกแบบพื้นที่ที่เหมาะสมกับสำหรับสังคมสูงอายุในชุมชน การตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ใช้การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) โดยให้ความสำคัญกับวิธีการสังเกตพร้อมกับการซักถาม ทั้งนี้ยังศึกษาข้อมูลเชิงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย (Chantawanich, 2009) นอกจากนี้ยังใช้การจดบันทึกและบันทึกเทปในการสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล 1. สร้างเครื่องมือการวิจัยจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยออกแบบเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง 2. กำหนดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและกำหนดบุคคลที่ต้องการจะสัมภาษณ์ จัดทำหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์หน่วยงานโดยทำหนังสืออย่างเป็นทางการหรืออาจติดต่อประสานทางโทรศัพท์เพื่อชี้แจงและขออนุญาตสัมภาษณ์ 3. ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล และ 4. ประมวลผลจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ทั้งนี้รวมถึงกระบวนการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาตรวจสอบร่วมกันเพื่อที่จะจัดหมวดหมู่ข้อมูลและคัดเลือกข้อมูลที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยและข้อมูลในงานวิจัยเชิงการพรรณนา (Descriptive)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาถึงประเด็นนโยบายและแนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก ผ่านกรอบแนวคิดอารยสถาปัตย์ ผลการวิจัยพบว่า

ประเด็นที่หนึ่ง อารยสถาปัตย์: การมีส่วนร่วมของชุมชนกับมาตรการทางกฎหมายและนโยบายภาครัฐในการพัฒนาให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตประจำวันอย่างมีคุณภาพ ผู้วิจัยมุ่งนำเสนอแนะนโยบายและมาตรการทางกฎหมายของเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก ที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงการบริการสำหรับการดำรงชีวิตประจำวันอย่างมีคุณภาพบนฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน จากการสัมภาษณ์ในภาพรวมพบว่า การดำเนินการของเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก มีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายและนโยบายโดยมุ่งส่งเสริมครอบครัวเป็นศูนย์กลางผู้สูงอายุในชุมชน โดยมีแนวคิดว่าการดูแลผู้สูงอายุต้องอาศัยความเข้าใจและความร่วมมือจากสมาชิกครอบครัวทุกคน ปัจจัยสำคัญที่จะดูแลผู้สูงอายุประสบความสำเร็จคือ ความร่วมมือระหว่างองค์กรภาครัฐ ชุมชน และครอบครัว ดังนั้น เพื่อตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างแท้จริงภายใต้การขับเคลื่อนนโยบายและมาตรการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลกจะสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน และครอบครัว ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวประกอบไปด้วยการแสดงความคิดเห็นตลอดจนการกระตุ้นและสนับสนุนกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุในนี้รวมถึงอารยสถาปัตย์ด้วย สำหรับการดำเนินงานในการขับเคลื่อนนโยบายและมาตรการนี้จะเป็นการสร้างความยั่งยืนในการดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่ อย่างไรก็ตามเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลกยังมีความเห็นเพิ่มเติมว่า “หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญใน

กลไกของนโยบายและมาตรการเพียงอย่างเดียวไม่สามารถดูแลผู้สูงอายุได้อย่างยั่งยืน เนื่องจากการบริหารงานของเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลกมีวาระของผู้บริหารองค์กรและนโยบายต่าง ๆ ก็อาจมีการเปลี่ยนแปลง แต่หากทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมขึ้นโดยประชาชนผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ กิจกรรมเหล่านี้ก็คงอยู่อย่างยั่งยืนและมีการปฏิบัติสืบทอดกันจนกลายเป็นธรรมเนียมในพื้นที่นั้น” (Aranyik Municipality Local Development Plan Phitsanulok Province, 2022)

นอกจากนี้ ในประเด็นเรื่องแนวคิดอารยสถาปัตย์จากการสัมภาษณ์นายอำเภอพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก พบว่า มาตรการทางกฎหมายและนโยบายภาครัฐในการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงการบริการสำหรับการดำรงชีวิตประจำวันอย่างมีคุณภาพ ภาครัฐทั้งส่วนจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการขับเคลื่อนนโยบายในเรื่องของโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งแวดล้อม และการออกแบบพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับสังคมผู้สูงอายุในชุมชน คนทั่วไป เด็ก คนท้อง ที่สามารถใช้บริการได้อย่างปลอดภัย ฉะนั้น นโยบายและมาตรการที่มีอยู่ในปัจจุบันของจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นไปในลักษณะเดียวกันถึงแม้ว่าพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกยังไม่มีพื้นที่ไหนที่ตรงตามแนวคิดของอารยสถาปัตย์อย่างสมบูรณ์ แต่ทั้งจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ให้ความสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายและมาตรการเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยเฉพาะอาคาร สถานที่สาธารณะ สิ่งแวดล้อมอื่น ๆ (Sub-District Chief, Muang District, Phitsanulok Province, 2022)

ในมุมมองของชุมชนในภาพรวมพบว่า มาตรการทางกฎหมายและนโยบายภาครัฐในการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงการบริการสำหรับการดำรงชีวิตประจำวันอย่างมีคุณภาพโดยผู้นำชุมชนให้ความเห็นในทิศทางที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ เทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลกมีนโยบายและมาตรการที่ดีในประเด็นผู้สูงอายุ โดยเฉพาะเรื่องโครงสร้างพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุอย่างเพียงพอ ปลอดภัยต่อผู้สูงอายุและในแต่ละหมู่บ้าน มีการบริหารจัดการในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ เทศบาลเมืองอรัญญิกมีการเข้ามาให้ความรู้ในการดูแลตนเอง ป้องกัน หรือเตรียมรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดต่าง ๆ ให้กับประชาชนและผู้สูงอายุเฉลี่ยปีละ 1-2 ครั้งต่อปี (เช่น การรับมือต่อเหตุเพลิงไหม้ และมาตรการป้องกันโรคระบาดโควิด-19)

สรุป สำหรับประเด็นมาตรการทางกฎหมายและนโยบายภาครัฐในการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงการบริการสำหรับการดำรงชีวิตประจำวันอย่างมีคุณภาพ จากการที่นำเสนอข้อมูลจากการสัมภาษณ์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าทิศทางของมาตรการและการขับเคลื่อนนโยบายสำหรับผู้สูงอายุได้รับความร่วมมือที่ดีจากชุมชน ทั้งนี้ รวมถึงศักยภาพของการบริหารงานของคณะทำงานในเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลกที่ตระหนักถึงความสำคัญของสังคมผู้สูงอายุ ดังนั้น จึงมีนโยบายที่หลากหลายในการดูแลและรองรับสังคมผู้สูงอายุ อย่างไรนั้น สำหรับประเด็นเรื่องอารยสถาปัตย์โดยการพัฒนาสภาพแวดล้อมให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีคุณภาพนั้น เทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก ยังคงให้ความสำคัญและมีพัฒนาพื้นที่สาธารณะและที่อยู่อาศัยอย่างต่อเนื่อง แต่อาจกระทำการภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณและขอบเขตหน้าที่ของตนเอง

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยมีทรรศนะว่าถึงแม้ว่าภาครัฐทั้งส่วนจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงชุมชนมีความร่วมมือในการดูแลผู้สูงอายุในทุก ๆ ด้าน แต่จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลของผู้วิจัยพบว่าส่วนใหญ่พื้นที่ชุมชนเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก ยังเป็นพื้นที่ที่มีการสอดแทรกแนวคิดอารยสถาปัตย์น้อยมาก ทั้งนี้ ผู้วิจัยอาจอนุมานจากการที่เทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก ยังคงเหมาะสมภาพของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยอยู่บนฐานคิดแบบรวมศูนย์ กล่าวคือ การทำโครงการหรือนโยบายที่ไม่ได้แยกประเด็นของแนวคิดอารยสถาปัตย์ออกมาเป็นเป้าหมายหลักแต่การดำเนินการเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลกทำภายใต้ภารกิจในภาพรวมของการดูแลผู้สูงอายุ

ประเด็นที่สอง แนวทางการพัฒนานโยบายภาครัฐในเรื่องอารยสถาปัตย์สำหรับสังคมสูงอายุในชุมชนเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก ในประเด็นนี้ผู้วิจัยต้องการฉายภาพให้เห็นว่าจากข้อมูลในการสัมภาษณ์ทั้งในส่วนของจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ข้อค้นพบส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกัน โดยผู้วิจัยได้สรุปให้เห็นชุดข้อมูลในภาพรวมดังต่อไปนี้

(1) **แนวทางการพัฒนานโยบายภาครัฐในเรื่องอารยสถาปัตย์ที่เป็นผลมาจากแนวคิดด้านสุขภาพอนามัย** กล่าวคือ ปัจจุบันผู้สูงอายุมีปัญหาสุขภาพมาจากสาเหตุความเปลี่ยนแปลงของร่างกายจนนำไปสู่ปัญหาด้านสุขภาพและสุขภาพจิต เช่น การนอนหลับที่ยากขึ้น การมีสภาวะซึมเศร้า ความเครียด ความวิตกกังวล อาการปวดต่าง ๆ สภาพเหล่านี้ทำให้ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุด้วยลง ดังนั้น ในการทำงานของเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลกจึงทำความเข้าใจปัญหาพื้นฐานของผู้สูงอายุในชุมชนที่มีความหลากหลาย ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นที่มาของวิสัยทัศน์และพันธกิจของเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก โดยต้องการให้เทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลกเป็นผู้นำด้านการบริการด้านผู้สูงอายุ และเป็นต้นแบบศูนย์เรียนรู้ในด้านการดูแลผู้สูงอายุ รวมถึงสวัสดิการทางสังคมที่เป็นมาตรฐานในการช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุ นอกจากนี้ ภายใต้วิสัยทัศน์ดังกล่าวจึงนำมาซึ่งการนำแนวคิดอารยสถาปัตย์มาใช้โดยคำนึงถึง การกิจกรรมถนนทางเท้า ห้องสุขา ตลอดจนบันไดทางขึ้นทางลงสำหรับผู้สูงอายุ ทั้งนี้ทางเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลกได้บูรณาการความร่วมมือกับโรงพยาบาลพุทธชินราช โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลอรัญญิก ศูนย์สุขภาพชุมชนเมืองเขื่อนขันธ์ และศูนย์สุขภาพชุมชนเมืองอรัญญิก ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ย่อมสะท้อนให้เห็นว่าเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลกมีความพร้อมต่อการบริการผู้สูงอายุเพื่อรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในปี 2025 นี้ หากกล่าวโดยสรุปแนวทางการพัฒนานโยบายภาครัฐในเรื่องอารยสถาปัตย์ของเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลกดำเนินการควบคู่ไปกับปัญหาของสังคมผู้สูงอายุและในขณะเดียวกันก็พัฒนานโยบายในการรองรับและบริการผู้สูงอายุด้วย (Mayor of Aranyik Municipality, 2022)

(2) **แนวทางการพัฒนานโยบายภาครัฐในเรื่องอารยสถาปัตย์กับพื้นที่สาธารณะและความเพียงพอต่อผู้สูงอายุ** จากข้อมูลการสัมภาษณ์นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก พบว่าเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก มีสถานที่และสวนสาธารณะ สนามกีฬา ลานพักผ่อน อย่างเพียงพอ

และปลอดภัย ซึ่งฐานคิดในการกำหนดนโยบายในด้านกายภาพและสภาพแวดล้อมนี้มาจากวิสัยทัศน์ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนของจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนคณะทำงานของเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก ที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและสุขภาพของประชาชนในชุมชน ดังนั้น จึงมีการจัดหาสวนสาธารณะและสนามกีฬาสำหรับออกกำลังกายในเขตเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลกหลายแห่ง เช่น สวนสาธารณะเฉลิมพระเกียรติเทศบาลเมืองอรัญญิก สวนสาธารณะค่ายสมเด็จพระเอกาทศรถ และสนามกีฬาทุกหมู่บ้านที่ผู้สูงอายุสามารถออกกำลังกายได้ ทั้งนี้ นโยบายในอนาคตของคณะทำงานของเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลกจะมีการดำเนินการก่อสร้างสวนสาธารณะและสถานที่พักผ่อนให้กับประชาชนและผู้สูงอายุเพิ่มเติมอีกหลายแห่งเพื่อรองรับจำนวนประชากรผู้สูงอายุ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุและประชาชนได้มาใช้บริการทำให้เป็นหลักประกันด้านคุณภาพชีวิตและสุขภาพที่ดีขึ้น ท้ายสุดนี้ สรุปได้ว่าเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลกเล็งเห็นความสำคัญของพื้นที่สาธารณะในการใช้ประโยชน์ของผู้สูงอายุและมีนโยบายในการพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้นทั้งด้านคุณภาพและปริมาณของพื้นที่เหล่านั้นเพื่อสอดคล้องกับสังคมผู้สูงอายุ (Mayor of Aranyik Municipality, 2022)

(3) แนวทางการพัฒนานโยบายภาครัฐในเรื่องอารยสถาปัตย์ภายใต้หลักความปลอดภัยในชุมชน กล่าวคือ เทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลกเล็งเห็นความปลอดภัยภายใต้นโยบายภาครัฐในเรื่องอารยสถาปัตย์จากแนวคิดกระบวนการสร้างเสริมความปลอดภัยในชุมชนซึ่งถือว่ามีความจำเป็นขั้นพื้นฐานให้แก่สังคมผู้สูงอายุที่จะมีสิทธิอยู่ในที่พักอาศัยที่มีความปลอดภัย ทั้งนี้ รวมถึงการใช้พื้นที่สาธารณะย่อมต้องปราศจากอุบัติเหตุหรืออาชญากรรมต่อร่างกายและทรัพย์สิน ดังนั้น ในด้านอารยสถาปัตย์ในพื้นที่เทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาชน ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและจัดการกับสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อให้เกิดความปลอดภัยโดยเฉพาะต่อผู้สูงอายุและผู้พิการ โดยมีการพิจารณาร่วมกันภายใต้คณะทำงานของเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก ผู้นำชุมชน และสาธารณสุข ในการกำหนดปัจจัยและตัดสินใจว่าอะไรบ้างที่เป็นอันตรายและสร้างความไม่ปลอดภัยแก่ผู้สูงอายุ กระบวนการดังกล่าวเกี่ยวข้องกับแนวคิดของอารยสถาปัตย์ที่ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการในทิศทางเดียวกันซึ่งมุ่งไปที่ผลประโยชน์ทางสุขภาพของผู้สูงอายุและประชาชนทั่วไป แต่อย่างไรนั้นเนื่องจากเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลกมีพื้นที่ขนาดใหญ่ประกอบไปด้วยหลายชุมชน ดังนั้น ในประเด็นนี้จึงมีการประชุมปรึกษาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อออกแบบพื้นที่หรือกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยนี้ให้ขึ้นอยู่กับบริบทชุมชนนั้น ๆ (Mayor of Aranyik Municipality, 2022)

สรุป ในประเด็นแนวทางการพัฒนานโยบายภาครัฐในเรื่องอารยสถาปัตย์สำหรับสังคมสูงอายุในชุมชน เทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก ข้อค้นพบในงานวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าในพื้นที่ของเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก ได้ให้ความสำคัญต่อแนวคิดอารยสถาปัตย์สำหรับสังคมสูงอายุ แต่ในการพัฒนา

นโยบายและใช้นโยบายในพื้นที่เป็นลักษณะของการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ส่วนงานจังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สาธารณสุข ชุมชน และภาคประชาชน เป็นต้น ทั้งนี้ ฐานคิดของการพัฒนา ดังกล่าวมุ่งไปที่การพัฒนาพื้นที่สาธารณะในการรองรับสังคมผู้สูงอายุที่มีจำนวนมากขึ้น อย่างไรก็ตามบทบาทของเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก ยังคงให้ความสำคัญต่อแนวคิดอารยสถาปัตย์สำหรับสังคมสูงอายุ ซึ่งคำนึงถึงเรื่อง สุขภาพ ความเพียงพอ และความปลอดภัย อย่างไรก็ตามในทรรศนะของผู้วิจัยเห็นว่าการพัฒนานโยบายดังกล่าวถึงแม้ว่าจะมีปัจจัยพื้นฐานจากสำคัญของสุขภาพ ความเพียงพอ และความปลอดภัย แต่ตามหลักแนวคิดของอารยสถาปัตย์เทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลกจำเป็นต้องพัฒนานโยบายและกำลังคนให้สามารถรองรับสังคมผู้สูงอายุโดยนอกเหนือจากที่กล่าวมาข้างต้น

ประเด็นที่สาม การมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบอารยสถาปัตย์ที่เหมาะสมกับสำหรับสังคมสูงอายุในชุมชน เทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก ในสภาวะวิถีชีวิตใหม่ สำหรับประเด็นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบอารยสถาปัตย์ที่เหมาะสมกับสำหรับสังคมสูงอายุในชุมชน เทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก ในสภาวะวิถีชีวิตใหม่ ผลการศึกษาที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า ความร่วมมือของชุมชนในพื้นที่รับผิดชอบของเทศบาลเมืองอรัญญิกมีความร่วมมือเป็นอย่างดีต่อการดำเนินกิจกรรมด้านผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองอรัญญิกผ่านการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม สำหรับประเด็นด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบอารยสถาปัตย์ที่เหมาะสมกับสำหรับสังคมสูงอายุ ยังพบว่าความรู้ความเข้าใจของชุมชนและผู้นำชุมชนยังมีความเข้าใจน้อยต่อองค์ความรู้เรื่องการออกแบบอารยสถาปัตย์ที่เหมาะสมกับสำหรับสังคมสูงอายุ ดังนั้น จึงส่งผลให้ชุมชนมีบทบาทในฐานะการเข้าไปมีส่วนร่วมในประเด็นนี้ คือ การนำเสนอพื้นที่สาธารณะและการซ่อมแซมที่พักอาศัยให้แก่ผู้สูงอายุตามงบประมาณที่เทศบาลเมืองอรัญญิกจัดสรรให้เท่านั้น แต่ในเชิงการกำหนดนโยบายยังถือว่าชุมชนยังมีส่วนร่วมน้อยมากในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการออกแบบอารยสถาปัตย์ที่เหมาะสมกับสำหรับสังคมสูงอายุ ประเด็นการศึกษาดังกล่าวสะท้อนออกมาจากการให้ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ ดังนี้

จากการให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ของผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 บ้านคลองมหาไทย เทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก กล่าวว่า

“ความร่วมมือชุมชนกับเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก ในการส่วนเหลือผู้สูงอายุและออกแบบสภาพแวดล้อมให้แก่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่พิจารณาจากผู้ที่มีรายได้น้อยและมีความยากจน ความร่วมมือดังกล่าวเป็นไปในลักษณะการให้ความช่วยเหลือ เช่น การสนับสนุนอาหารแห้ง การซ่อมแซมที่อยู่อาศัย สร้างห้องน้ำ ในขณะที่เดียวกันชุมชนยังให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยก่อนสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ได้มีการจัดกิจกรรมตรวจสุขภาพ กิจกรรมสันทนาการให้กับผู้สูงอายุในชุมชน ซึ่งคาดว่าหากไม่มีการแพร่ระบาดของโรคดังกล่าวแล้วจะมีการจัด

กิจกรรมเช่นเดิม แต่เป็นการจัดแบบรวมทุกหมู่บ้านที่สำนักงานเทศบาลเมืองเทศบาลเมืองอรัญญิก ” (Village Headman, Village No. 5, Ban Khlong Mahadthai, 2022)

ทั้งนี้ ในมุมมองของผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2 บ้านสนามบิน เทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก อธิบายถึงความร่วมมือชุมชนกับเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก คือ

“ชุมชนมีความร่วมมือกับเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลกเป็นอย่างดี ซึ่งมีการพัฒนาพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่สาธารณะให้มีความสอดคล้องกับการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุเป็นอย่างดี โดยเฉพาะป้ายเตือนบนถนน รวบรวมในพื้นที่สาธารณะ ทางลาดชันในพื้นที่ราชการ ผ่านการเข้าร่วมประชุมที่เทศบาลเมืองอรัญญิกที่มีการจัดประชุมประจำเดือน นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของชุมชนยังอยู่ในรูปแบบของการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก เช่น การมอบเบี้ยผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมออกกำลังกาย กิจกรรมสันทนาการ กิจกรรมรณรงค์ทำให้ผู้สูงอายุได้พบปะพูดคุยกัน เป็นกิจกรรมที่ช่วยลดความเครียดให้กับผู้สูงอายุ ทั้งนี้ภายในกิจกรรมถึงแม้ว่าพื้นที่ของชุมชนจะไม่ได้สอดคล้องกับความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ทางชุมชนและเทศบาลเมืองอรัญญิกก็ยิ่งให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่สาธารณะร่วมด้วย สำหรับข้อมูลทั่วไปในการออกแบบชุมชนให้เหมาะแก่ผู้สูงอายุ พบว่า ในเรื่องของโครงสร้างพื้นฐานไม่มีปัญหาใด หากเกิดความชำรุดทรุดโทรม เทศบาลเมืองอรัญญิกจะเร่งดำเนินการซ่อมแซม การตัดต้นไม้ การเก็บขยะอย่างเป็นระบบ” (Village Headman, Village No. 2, Ban Sanambin, 2022)

ในขณะที่การให้ข้อมูลสัมภาษณ์ของนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก ชี้ให้เห็นประเด็นการมีส่วนร่วมเรื่องด้านอารยสถาปัตย์สำหรับผู้สูงอายุที่มุ่งไปที่การดูแลคุณภาพชีวิตเป็นสำคัญ คือ

“ที่ผ่านมาถือว่าชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านอารยสถาปัตย์สำหรับผู้สูงอายุร่วมกับเทศบาลเมืองอรัญญิกโดยส่วนหนึ่งให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี มีภาคเอกชนเข้ามาให้ความช่วยเหลือประชาชนในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมในชุมชน อย่างไรนั้น ก็อาจมีชุมชนแคว้นบางกลุ่มเท่านั้นที่จะให้ความร่วมมือแต่ก็มีบางชุมชนที่เพิกเฉยต่อความร่วมมือดังกล่าว เช่น กลุ่มที่มีสิทธิและสวัสดิการมักจะไม่ค่อยมีความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมกับสังคมเท่าใดนัก (ข้าราชการบำนาญ และบิดา มารดาของข้าราชการ)ท้ายสุดนี้ ในความเห็นของนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก ผู้สูงอายุไม่ได้มีความต้องการด้านบริการสาธารณะมากเท่าใดนัก แต่ต้องการให้ดูแลชีวิตความเป็นอยู่ส่วนตัวของตน เช่น การร้องขอให้ช่วยปรับปรุงห้องน้ำภายในบ้านพัก” (Mayor of Aranyik Municipality, 2022)

สำหรับความเห็นของผู้แทนสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดพิษณุโลก กล่าว

“ในประเด็นของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก มีส่วนร่วมในการผลักดันการสร้างสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ให้กับผู้สูงอายุในที่ยังไม่พบเห็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใด ที่จะให้ความสำคัญกับประเด็นดังกล่าว เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มักจะต้องปฏิบัติงานตามนโยบายของตนเอง ซึ่งมีเยอะ

พอสมควรแล้ว การให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุจึงเป็นการดำเนินงานตามหน้าที่รับผิดชอบเท่านั้น กล่าวคือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามความรับผิดชอบของตนเองให้ทุกประเด็นอยู่แล้ว ซึ่งประเด็น ผู้สูงอายุก็ถือเป็นส่วนหนึ่งในภารกิจหลักอยู่แล้ว แต่อาจจะไม่ได้มีการกำหนดให้เป็นวาระสำคัญ” (Representative of Phitsanulok Provincial Social Development and Human Security Office, 2022)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้จากผู้วิจัย คือ ผลจากการวิจัยนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายของภาครัฐและพัฒนาพื้นที่ ชุมชนโดยการพัฒนารูปแบบการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งแวดล้อม และที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุให้มีความปลอดภัยเอื้อต่อการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ในพื้นที่เทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก ทั้งนี้ ในการพัฒนานโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติในพื้นที่ควรให้ความสำคัญกับการบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ส่วนงานจังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สาธารณสุข ชุมชน ภาคประชาชน ผู้สูงอายุ ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการพัฒนานโยบายดังกล่าว โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบอารยสถาปัตย์ที่เหมาะสมกับสังคมสูงอายุในชุมชน เทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า

(1) อารยสถาปัตย์กับสังคมผู้สูงอายุ

สำหรับอารยสถาปัตย์กับสังคมผู้สูงอายุ ในพื้นที่เทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก ได้มีการดำเนินนโยบายโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อรองรับ “ภาวะประชากรผู้สูงอายุ (Population Ageing)” ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จะเห็นได้จากการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับสำหรับผู้สูงวัยตามแนวคิด อารยสถาปัตย์ (Universal Design) ที่อธิบายโดย Anumatrajakit (2017) ซึ่งมีกระบวนการการพัฒนา 7 ขั้นตอนตามงานศึกษาของ Kongnual, Tanopanuwat and Tangchitsomkit (2020) ดังนี้ 1. ขั้นให้ความรู้ 2. ขั้นศึกษาความต้องการของชุมชน 3. ขั้นประเมินความเป็นไปได้ 4. ขั้นการขออนุญาต และประสานเจ้าของ/ผู้ดูแลสถานที่ 5. ขั้นตอนออกแบบ 6. ขั้นตอนการดำเนินการ และ 7. ขั้นการประเมินผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการพัฒนาห้องน้ำ โดยการสนับสนุนงบประมาณ เครื่องสุขภัณฑ์ วัสดุ อุปกรณ์ เป็นต้น ดำเนินการ ตามหลักอารยสถาปัตย์ 6 ประการ คือ 1) ทุกคนใช้ได้ เท่าเทียมกัน (Equitable Use) 2) ใช้งานง่าย (Simple and Intuitive Use) 3) การสื่อความหมายเข้าใจง่าย (Perceptible) 4) การออกแบบที่เผื่อการใช้งานที่ผิดพลาดได้ (Tolerance for Error) 5) ใช้แรงน้อย (Low Physical Effort) 6) ขนาดและพื้นที่เหมาะสมกับการเข้าถึงและใช้งาน (Size and Space for Approach) ซึ่งจะเห็นได้ว่า งานวิจัยในเรื่องแนวคิด

อารยสถาปัตย์นั้น มักจะมุ่งเน้นไปในเรื่องของภาคเอกชนมากกว่าในภาครัฐ โดยให้ความสำคัญในเรื่องของที่อยู่อาศัยเป็นหลัก Kongnuan, Thanopphanuwat and Tangjit (2020) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Serivichayaswadi and Mayuree (2017) แต่สำหรับในงานวิจัยนี้ มุ่งเน้นในการนำแนวคิดดังกล่าวไปปรับใช้ในพื้นที่สาธารณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องของการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่สาธารณะแก่ผู้สูงอายุ เช่น ทางเดิน สุขา เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าภาครัฐควรริเริ่มนโยบายหรือกำหนดแนวทางมาตรฐานของสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับผู้สูงอายุในชุมชนทั้งในที่พักอาศัยและสถานที่สาธารณะ ซึ่งจำเป็นต้องมีการกำหนดให้ชัดเจนเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในสังคมตามหลักอารยสถาปัตย์ ได้แก่ (1) สะดวก (Convenience) (2) ปลอดภัย (Safety) (3) ใช้งานง่าย (Easy to use) (4) เป็นธรรม (Fairness) (5) เท่าเทียม (Equity) (6) เชื่อมโยงทั่วถึง (Inclusivity) (7) ยืดหยุ่น (Flexibility)(8) ทันยุคทันสมัย (Modernization) และ (9) มาตรฐานสากล (International standard) ซึ่งอาจจะกำหนดให้สถานที่ต่าง ๆ ต้องออกแบบตามหลักการออกแบบอารยสถาปัตย์นี้ อาทิ อาคารที่ให้บริการสาธารณะ (เช่น หอประชุม โรงแรม สถานศึกษา ห้องสมุด) สถานพยาบาล (เช่น โรงพยาบาล ศูนย์บริการสาธารณสุข อนามัย) และอาคารที่ทำการของราชการ (เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ องค์กรของรัฐที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย) เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ทุกคน ไม่เพียงแต่ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเท่าเทียมกัน ไม่ถูกปิดกั้นหรือถูกจำกัด เนื่องจากร่างกายที่ไม่เอื้ออำนวยซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องหลักสิทธิมนุษยชนด้วย (Serivichayaswadi and Mayuree, 2017)

จากประเด็นดังกล่าวจะเห็นได้ว่า แนวคิดอารยสถาปัตย์ เป็นเสมือนดัชนีชี้วัดความเจริญรุ่งเรืองของประเทศต่าง ๆ ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการขับเคลื่อนตั้งแต่ระดับจุลภาค อย่างในท้องถิ่น และขยายไปในระดับมหภาค ระดับประเทศ ซึ่งต้องตระหนักให้มากขึ้น เพราะถ้ายังไม่มีอารยสถาปัตย์ในการปรับปรุงและพัฒนาบ้านเมือง เราก็อาจจะไม่เป็นที่ยอมรับในเวทีโลก เพราะนั่นเท่ากับว่าเราไม่ดูแลไม่ใส่ใจผู้สูงอายุ ผู้พิการ รวมถึงผู้ป่วยพักฟื้น ยังมีการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ทำให้บ้านเราถูกมองได้ว่าเป็นกลุ่มประเทศที่ยังล้าหลัง ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่ “ถึงกาลถึงเวลา” แล้ว ที่ทุกคน ทุกองค์กร ทุกหน่วยงาน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนจะต้องมาช่วยกันสร้างทำ “อารยสถาปัตย์” ให้เกิดขึ้นอย่างถูกต้อง และเป็นรูปธรรมชัดเจน โดยในอนาคตแนวคิดนี้ อาจจะเป็นการเพิ่มคุณค่าให้กับองค์กรแสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ในการสร้างความเสมอภาคให้กับประชาชนได้ อย่างไรก็ตาม จากการวิจัยนี้ สามารถสะท้อนให้เห็นแนวคิดอารยสถาปัตย์ในการบริการของภาครัฐ อาทิ การช่วยเหลือคนพิการและผู้สูงอายุในพื้นที่ และหากมีเรื่องเดือดร้อนที่ต้องแก้ไขจะดำเนินการประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือได้อย่างทั่วถึง การปรับปรุงแก้ไขกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุให้ครอบคลุมมากขึ้น และออกแบบอาคารของทางภาครัฐ ให้สอดคล้องกับกฎกระทรวง เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้พิการและผู้สูงอายุ มีการจัดทำฐานข้อมูลผู้สูงอายุผู้พิการ และสนับสนุนสิทธิสวัสดิการต่าง ๆ ให้แก่ผู้สูงอายุและคนพิการ มีการสำรวจข้อมูลความจำเป็นพื้นที่

ฐาน (จปฐ.) และนำข้อมูลมาประกอบ เพื่อเปิดโอกาสให้คนพิการในชุมชนที่ต้องการฝึกอาชีพ และส่งเสริมโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนต่าง ๆ ตลอดจนการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่คนพิการและผู้สูงอายุ เช่น มีทางลาด รถเข็น และห้องน้ำสำหรับไว้บริการให้แก่คนพิการและผู้สูงอายุ บางหน่วยงานมีนวัตกรรมและโครงการต่าง ๆ ที่สนับสนุนการอำนวยความสะดวกของคนพิการและผู้สูงอายุ โดยการใช้ Mobile Application เป็นต้น

(2) การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ปัจจุบัน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ความต้องการจากชุมชนที่ต้องได้รับการเกื้อกูล สนับสนุน เพิ่มสูงขึ้น และด้วยลักษณะสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การดูแลผู้สูงอายุจึงถูกกำหนดให้เป็นภารกิจขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ตาม พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ที่ได้กำหนดยุทธศาสตร์และมาตรการที่ครอบคลุมหลายด้าน โดยยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องแนวทางอารยสถาปัตย์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ โดยได้กำหนดมาตรการสนับสนุนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ ให้ผู้สูงอายุมีที่อยู่อาศัยสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และมีมาตรการระบบบริการและเครือข่ายเกื้อหนุน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการปรับปรุงบริการสาธารณะเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุในการดำรงชีวิต และติดต่อสัมพันธ์กับสังคม ซึ่งมีการส่งเสริมให้มีการปรับปรุงบริการระบบขนส่งสาธารณะทุกประเภท ให้ผู้สูงอายุเข้าถึงและใช้ได้อย่างสะดวก และจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่สาธารณะแก่ผู้สูงอายุ เช่น ถนน ทางเดิน สาธารณะในชุมชน สะดวก เหมาะสม แก่ผู้สูงอายุและผู้พิการ ซึ่งพบว่า ผู้สูงอายุได้เข้าไปมีส่วนร่วมในบางกระบวนการของการกำหนดนโยบาย เช่น กิจกรรมเวทีประชาคม กิจกรรมโครงการ กิจกรรมสัญจรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมสานวิสัยให้ผู้สูงอายุที่ผู้วิจัยและกลุ่มปฏิบัติการหลักร่วมดำเนินการกับชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wongprom, Jongwutiwes, Prasertsuk, and Jongwutiwes, (2015) ที่เห็นว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีหน้าที่ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สอดคล้องกับสภาพสังคม และบริบทขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ซึ่งการส่งเสริมคุณภาพชีวิตสามารถจัดทำได้ในรูปแบบของการจัดสวัสดิการสังคมหรือการให้โอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้แก่ผู้สูงอายุ ซึ่งก็ยังพบปัญหาและข้อจำกัดขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี ไม่ว่าจะเป็นวิกฤติทางเศรษฐกิจ การสามารถในการจัดการด้านการคลัง ความผันผวนทางการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นเองและระดับชาติ ตลอดจนศักยภาพการจัดการของแต่ละท้องถิ่น ทั้งนี้การมีส่วนร่วมในชุมชนเกี่ยวกับนโยบายอารยสถาปัตย์เพื่อการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องได้รับความร่วมมือขององค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม ต้องมีส่วนในการกระตุ้นให้ประชาชน หรือผู้สูงอายุให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในชมรมผู้สูงอายุ หรือกิจกรรม

สาธารณประโยชน์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุและชุมชน โดยจากงานวิจัยชิ้นนี้ ทำให้ผู้วิจัยพบว่าการที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพจะต้องมีได้รูปแบบ ดังนี้คือ 1) การศึกษาบริบทชุมชน 2) การจัด เวทีแลกเปลี่ยนถกปัญหาอย่างมีส่วนร่วม 3) มีการวางแผนอย่างมีส่วนร่วม 4) การให้ข้อมูลกับชุมชน 5) การประชุม 6) การดำเนินการตามแผน 7) การถอดบทเรียน และ 8) การประเมินผลและผลของการมีส่วนร่วม ซึ่งจะต้องมีการดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อให้ชุมชนเกิดการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าว

สรุป

ข้อค้นพบของงานวิจัยในประเด็นแนวคิดอารยสถาปัตย์: นโยบายและแนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ

ประเด็นแรก ภายในบริบทของชุมชนที่มีความหลากหลายในพื้นที่เทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลกซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่เขตเมืองด้วยปัจจัยความเป็นเขตเมืองนี้จึงมีจำนวนผู้สูงอายุที่มีความหลากหลายเรื่องอาชีพ รายได้ และฐานะทางสังคม ดังนั้น จึงส่งผลต่อการมีบทบาทเข้าไปมีส่วนร่วมในการผลักดันเรื่องสาธารณะร่วมกับภาครัฐโดยเฉพาะเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลกซึ่งในงานวิจัยฉบับนี้มุ่งเน้นเฉพาะเรื่องการมีส่วนร่วมในเรื่องชุมชนในการออกแบบอารยสถาปัตย์ที่เหมาะสมกับสำหรับสังคมสูงอายุ แต่อย่างไรก็ตามส่วนใหญ่พบว่าชุมชนทั้ง 10 ชุมชนในพื้นที่เทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลกมีความร่วมมือกับเทศบาลเมืองอรัญญิกเป็นอย่างดีผ่านการเข้าร่วมประชุมประจำเดือนและเสนอประเด็นปัญหาด้านสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยให้สอดคล้องกับการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้งนี้บทบาทของเทศบาลเมืองอรัญญิกก็ให้ความสำคัญในเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน ดูแลหากเกิดความชำรุดทรุดโทรมในพื้นที่สาธารณะที่รับผิดชอบ การตัดต้นไม้ และการเก็บขยะ เป็นต้น

ประเด็นที่สอง จากบทสัมภาษณ์โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐจะเห็นว่าภารกิจที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ไม่ได้แยกกันอย่างเป็นอิสระ แต่ในทางตรงกันข้ามลักษณะการดูแลผู้สูงอายุอยู่ในภาพรวมซึ่งในความเห็นของเจ้าหน้าที่ภาครัฐเห็นว่าภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการออกแบบอารยสถาปัตย์ที่เหมาะสมกับสำหรับสังคมสูงอายุเป็นงานที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องให้ความสำคัญอยู่แล้วในปัจจุบัน ซึ่งส่งผลให้ในกรณีของพื้นที่เทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลกจึงไม่มีการแยกภารกิจออกมาดูแลโดยเฉพาะ ทั้งนี้ เป็นผลมาจากข้อจำกัดในเรื่องของงบประมาณและกำลังคนเมื่อเทียบกับภาระงานและบทบาทหน้าที่

อนึ่ง ในทรรศนะของผู้วิจัยต่อประเด็นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบอารยสถาปัตย์ที่เหมาะสมกับสำหรับสังคมสูงอายุในชุมชน เทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก เห็นว่าในกรณีของพื้นที่

ชุมชนยังไม่พบว่ามีการพัฒนาพื้นที่ตามแนวคิดของอารยสถาปัตย์อย่างชัดเจน แต่หากมีเพียงการพัฒนาพื้นที่ทำกิจกรรมในพื้นที่สาธารณะในการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุเพียงเท่านั้น เช่น ลานเครื่องเล่นออกกำลังกาย ลานเปตอง ลานประชุมชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก สะท้อนให้เห็นว่าผู้นำชุมชนและผู้สูงอายุในชุมชนดังกล่าวยังขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องอารยสถาปัตย์โดยในความเห็นของผู้นำชุมชนที่มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาชุมชนในการออกแบบอารยสถาปัตย์ที่เหมาะสมกับสำหรับสังคมสูงอายุยังคงให้ความสำคัญในการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยให้กับผู้สูงอายุเป็นหลักมากกว่าให้ความสำคัญต่อการใช้พื้นที่สาธารณะที่ทำให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตได้อย่างปลอดภัยและเท่าเทียมกับคนช่วงวัยอื่น ๆ ซึ่งทำงานร่วมกันหลายภาคส่วน เช่น ชุมชน เทศบาลเมืองอรัญญิก โรงพยาบาล และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล เป็นต้น ในขณะที่ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องก็ชี้ให้เห็นว่าความพร้อมของการเมืองที่สอดคล้องของสภาวะการณ์ของสังคมผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก ยังคงไม่ตรงกับแนวคิดการออกแบบอารยสถาปัตย์มากเท่าใดนัก เนื่องจากข้อจำกัดเรื่ององค์ความรู้ งบประมาณ กำลังคน และแนวทางของนโยบายที่มุ่งดูแลผู้สูงอายุที่ให้ความสำคัญกับระบบสาธารณสุขสวัสดิการ กองทุน เป็นต้น โดยในด้านสภาพแวดล้อม ที่อยู่อาศัย พื้นที่สาธารณะ บนฐานการออกแบบอารยสถาปัตย์ยังไม่ได้เป็นเป้าหมายหลักของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการนำมาใช้เป็นแนวทางในการรองรับสังคมผู้สูงอายุในเทศบาลเมืองอรัญญิก จังหวัดพิษณุโลก

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ของงานวิจัย พบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และชุมชนควรนำแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอารยสถาปัตย์ไปใช้ในการดำเนินพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ ทั้งนี้ ผู้นำชุมชนควรมีระบบกลไกและสร้างความตระหนักให้กับคนในชุมชนในการดูแลรักษาอารยสถาปัตย์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเทศบาลเมืองพิษณุโลก ให้มีความสะอาดและมีสภาพพร้อมใช้งาน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ภาคประชาชน กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน และผู้นำท้องที่ กลุ่มเครือข่ายชุมชน ภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้อง จังหวัดและชุมชนท้องถิ่นอื่น ๆ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1. ควรมีการศึกษาวิจัยในการพัฒนาอารยสถาปัตย์ในรูปแบบอื่น ๆ เช่น การสร้างความร่วมมือกับภาครัฐหรือ ภาคเอกชน

2.2. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอารยสถาปัตย์สำหรับกลุ่มคนอื่น ๆ เช่น ผู้พิการ หรือกลุ่มเปราะบางอื่น ๆ

References

- Anumatrajakit, S. (2017). Universal Design in Thai society A case study of the elderly. Bangkok: Department of Social Development.
- Chantawanich, S. (2009). Data analysis in qualitative research. (9th ed). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- District Chief, Muang District, Phitsanulok Province. (2020). District Chief. Interview. September, 22.
- Khowkachaporn, P. (2014). Universal Design. Bangkok: Library and Museum Division, Office of Academic Affairs, Secretariat of the Senate.
- Kongnual, P., Tanopanuwat, S., & Tangchitsomkit, W. (2020). Development of Universal Design for the Elders' Quality of Life Improvement in Communities in Thon Buri District, Bangkok. Journal of Dhonburi Rajabhat University, 14(1), 49-54.
- Iamsaad, T. & Sornsupap, R. (2017). Universal Design and social responsibility of BTS Skytrain. In V. Sooksatra (ed.), Proceedings of the 12th RSU National Graduate Research Conference (pp. 1053-1057). Bangkok, Thailand: Graduate School Rangsit University.
- Slipakorn University, Thai version, Humanities, Social Sciences and Arts, 8(3), 41-54.
- Mayor of Aranyik Municipality. (2020). Mayor of Aranyik Municipality. Interview. September, 22.
- Representative of Phitsanulok Provincial Social Development and Human Security Office. (2022). Phitsanulok Provincial Social Development and Human Security Office Chief. Interview. September, 21.
- Serivichayaswadi, P. & Mayuree, W. (2017). Facilities Management of Hotel Environment to Accommodate Senior Citizen by the way of Universal Design. Journal of Dusit Thani College, 11(special), 293-304.
- Sub-district chief of Aranyik. (2020). sub-district chief of Aranyik. Interview. September, 21.

- Thanopanuwat, S. (2019). Expectation and satisfaction of the elderly and the disabled towards tourism management under the universal design community model project in Koh-Kret, Nonthaburi. (Research report). Nonthaburi: Dhonburi Rajabhat University.
- The Aranyik Town Municipality. (2018). Local Development Plan Phitsanulok Province (2018-2022). Retrieved December 21, 2019, from http://www.muangaranyik.go.th/file/news/news3364_file_7087.pdf.
- Wongprom, J., Jongwutiwes, K., Prasertsuk, N., & Jongwutiwes, N. (2015). Community Participation in the development of Older Persons' Quality of Life. Veridian E-Journal, Village Headman, Village No. 5, Ban Khlong Mahadthai. (2020). Village Headman. Interview. September, 22.
- Village Headman, Village Headman, Village No. 2, Ban Sanambin. (2020). Village Headman. Interview. September, 22.